

Tăng trưởng xanh song hành cùng tái cơ cấu nền kinh tế

Chinh phục đỉnh cao nhất gọi điện thoại trước

✍ HOÀNG TÙNG

Quyết tâm theo đuổi tăng trưởng xanh

Tại Diễn đàn Kinh tế Việt Nam 2014 với chủ đề “Tăng trưởng xanh và tái cơ cấu kinh tế” do Ban Kinh tế Trung ương và Bộ Kế hoạch và Đầu tư phối hợp tổ chức ngày 24/10/2014, Thứ trưởng Bộ Kế hoạch và Đầu tư Đặng Huy Đông nhấn mạnh: “Quyết tâm theo đuổi mục tiêu tăng trưởng xanh là yêu cầu tự thân của nền kinh tế trong quá trình thực hiện công nghiệp hóa, hiện đại hóa. Trong đó, kết hợp chuyển đổi mô hình tăng trưởng từ chiều rộng sang chiều sâu với sự gia tăng hàm lượng chất xám trong từng sản phẩm để nâng cao sức cạnh tranh trong hội nhập quốc tế sẽ là điểm nhấn. Trong bối cảnh cả nước đang đẩy mạnh tái cơ cấu nền kinh tế thì lại càng phải tính đến tăng trưởng xanh, nếu không, cơ cấu chỉ là tạm thời.

Hàng năm, Chính phủ sử dụng các nguồn vốn ngân sách trung ương, địa phương và nguồn hỗ trợ phát triển chính thức (ODA) đầu tư cho các chương trình, dự án liên quan đến lĩnh vực tăng trưởng xanh như Chương trình mục tiêu Quốc gia về sử dụng năng lượng tiết kiệm và hiệu quả giai đoạn 2012 - 2015, Kế hoạch bảo vệ và phát triển rừng giai đoạn 2011 - 2020, Chương trình mục tiêu Quốc gia khắc phục ô nhiễm và cải thiện môi trường giai đoạn 2011 - 2015, Chương trình mục tiêu Quốc gia về biến đổi khí hậu...

Bộ Kế hoạch và Đầu tư cũng ban hành cơ chế hướng dẫn lồng ghép để ưu tiên các dự án tăng

Bộ Kế hoạch và Đầu tư đã công bố Kế hoạch hành động quốc gia về tăng trưởng xanh gồm 12 nhóm hành động theo 4 nhóm chủ đề: Xây dựng thể chế quốc gia và kế hoạch tăng trưởng xanh ở địa phương; Giảm cường độ phát thải khí nhà kính; Thúc đẩy sử dụng năng lượng sạch, năng lượng tái tạo; Thực hiện xanh hóa sản xuất, xanh hóa lối sống, tiêu dùng bền vững.

trưởng xanh, huy động nguồn lực từ bên ngoài như: ODA và các quỹ khác trên thế giới (Quỹ toàn cầu, Quỹ ứng phó với biến đổi khí hậu...) để phát triển tăng trưởng xanh. Các nhà tài trợ nước ngoài như Thụy Điển, Đan Mạch, Đức... đã hỗ trợ Chính phủ Việt Nam trong việc tăng cường năng lực về thể chế chính sách, tài chính đầu tư cho tăng trưởng xanh thông qua các chương trình hỗ trợ trong lĩnh vực năng lượng tái tạo và ứng dụng mô hình biogas, hỗ trợ nâng cao năng lực và thể chế, chương trình hỗ trợ ngân sách cho ứng phó với biến đổi khí hậu

(SPRCC), trồng rừng, REDD+, phát triển nông thôn tổng hợp, trồng rừng ngập mặn ven biển, cải thiện lưới điện nông thôn...

Thuận lợi và thách thức

Theo TS. Nguyễn Thị Tuệ Anh, Phó Viện trưởng Viện Nghiên cứu Quản lý kinh tế Trung ương, Việt Nam có các điều kiện thuận lợi như hệ thống văn bản pháp luật cho tăng trưởng xanh tương đối hoàn chỉnh, cơ cấu kinh tế đã và đang chuyển dịch theo xu hướng công nghiệp hóa - hiện đại hóa và tận dụng công nghệ tiên tiến của các nước đi trước. Bên cạnh đó, việc

hội nhập kinh tế cũng tạo nhiều cơ hội tiếp cận với công nghệ tiên tiến và các thị trường lớn, qua đó tạo động lực để hoàn thiện mình, từ ban hành các tiêu chuẩn kỹ thuật để đáp ứng với các yêu cầu của đối tác thương mại, đến việc thu hút đầu tư nước ngoài. Với những nỗ lực của Chính phủ Việt Nam trong định hướng phát triển bền vững, nhiều tổ chức quốc tế như Chương trình phát triển của Liên Hợp quốc, Ngân hàng Phát triển châu Á, Ngân hàng Thế giới... và một số quốc gia như Anh, Đan Mạch, Đức, Hàn Quốc, Mỹ, Nhật Bản... cam kết tiếp tục hỗ trợ cho tăng trưởng xanh của Việt Nam.

Tuy nhiên, tăng trưởng xanh cũng gặp không ít thách thức. Theo ông Đặng Quốc Thắng, Trưởng ban Kinh tế - Tài nguyên môi trường, Viện Chiến lược, Chính sách tài nguyên và môi trường, công cuộc đổi mới và phát triển kinh tế của Việt Nam trong gần 30 năm qua chưa bền vững, chất lượng tăng trưởng vẫn chủ yếu dựa vào lao động giá rẻ và tài nguyên sẵn có, sức cạnh tranh của nền kinh tế còn thấp, các cân đối kinh tế vĩ mô chưa ổn định; chất lượng môi trường sống ít được cải thiện đã ảnh hưởng trực tiếp đến sự phát triển bền vững của đất nước. Nguyên nhân là do mô hình tăng trưởng kinh tế vẫn chủ yếu theo chiều rộng, dựa nhiều vào khai thác tài nguyên. Các ngành thâm dụng tài nguyên, sử dụng nhiên liệu hóa thạch lớn, gây ô nhiễm môi trường đang chiếm tỷ trọng lớn trong nền kinh tế, công nghệ sản xuất lạc hậu, chậm được đổi mới trong khi thiếu vắng các ngành kinh tế hỗ trợ, giải quyết hậu quả về môi trường, ngành kinh tế thân thiện với môi trường. Bởi vậy, thiệt hại kinh tế do ô nhiễm, suy thoái môi trường là tương đối lớn.

Theo TS. Nguyễn Thị Tuệ Anh, nhận thức của xã hội về tăng trưởng xanh chưa cao, còn

chú trọng nhiều vào lợi ích trước mắt mà thiếu ưu tiên cho phát triển dài hạn. Đầu đó vẫn còn tư duy phải tăng trưởng cao để giải quyết vấn đề trước mắt mà không quan tâm đến bảo vệ môi trường. Trình độ công nghệ của Việt Nam hiện ở mức trung bình thấp, trong khi chi cho đầu tư nâng cấp, cải tiến công nghệ còn hạn chế. Cấu trúc doanh nghiệp Việt Nam chủ yếu là doanh nghiệp nhỏ và vừa chiếm phần lớn, nguồn lực tài chính có hạn nên việc thay đổi, cải tiến công nghệ gặp khó khăn. Bên cạnh đó, thị trường năng lượng vận hành chưa hiệu quả, nên chưa tạo được động lực thay đổi công nghệ của một số ngành có tiêu thụ năng lượng lớn; chuyển đổi mô hình tăng trưởng còn chậm và tồn tại các mâu thuẫn giữa mục tiêu tăng trưởng với mục tiêu bảo vệ môi trường...

Hơn nữa, Việt Nam đang hội nhập sâu, nhưng chất lượng hội nhập chưa được như mong muốn. Khu vực doanh nghiệp có vốn đầu tư trực tiếp nước ngoài (FDI) tuy đóng góp cao vào đầu tư, xuất khẩu, tăng trưởng, nhưng chủ yếu gia công lắp ráp, chưa tập trung vào các ngành kinh tế xanh và ít tương tác với khu vực doanh nghiệp trong nước, chuyển

giao công nghệ không đáng kể.

PGS.TS. Trần Đình Thiên, Viện trưởng Viện Kinh tế Việt Nam đã chỉ ra những bất cập của nền kinh tế đang cản trở quá trình tăng trưởng xanh do tư duy về mô hình tăng trưởng không còn phù hợp. Bên cạnh đó, năng lực cạnh tranh còn yếu, giá cả không mang tính thị trường dẫn đến hệ thống phân bổ nguồn lực không tốt. Thêm nữa, quản trị nhà nước dù đã có nhiều nỗ lực, nhưng vẫn cần phải thay đổi cách thức.

Một trong những khó khăn lớn nhất là nguồn lực tài chính. Nguồn vốn dành cho kế hoạch tăng trưởng xanh rất lớn, dự kiến cần đến 30 tỷ USD từ nay đến năm 2020 để thực hiện các biện pháp, kích bản giảm phát thải, nâng cao hiệu quả sử dụng nguồn tài nguyên thiên nhiên trong thực hiện tăng trưởng xanh. Trong đó, ngân sách nhà nước chỉ đóng góp 30%, còn lại 70% là của khu vực tư nhân. Song, để huy động được 70% nguồn vốn này từ khu vực tư nhân là không dễ.

Hướng đến công nghệ cao

Thời gian qua, Chính phủ đã có những chính sách, giải pháp tích cực để hỗ trợ doanh nghiệp.

Chẳng hạn, như chính sách ưu đãi đối với doanh nghiệp đăng ký kinh doanh trong lĩnh vực ưu tiên như tiết kiệm năng lượng, thân thiện với môi trường, hướng tới tới việc xóa bỏ công nghệ lạc hậu, sử dụng nhiều năng lượng. Tuy nhiên, chính sách hỗ trợ nhìn chung vẫn chưa đủ hấp dẫn để khuyến khích doanh nghiệp sản xuất, kinh doanh xanh.

Để gắn việc tái cơ cấu với tăng trưởng xanh, TS. Trần Đình Thiên cho rằng, cần hướng đến những ngành công nghệ cao thay vì khai thác tài nguyên và tập trung vào những ngành công nghệ thấp, giá trị gia tăng thấp, đòi hỏi nhiều lao động như hiện nay. Cụ thể, về công nghiệp, phải hướng đến sản xuất theo chuỗi, gắn với công nghiệp hỗ trợ công nghệ cao. Doanh nghiệp Việt cần phải chủ động khẳng định mình, hướng tới việc trở thành đối tác của các tập đoàn lớn trên thế giới. Tương tự, đối với nông nghiệp và dịch vụ, phải hướng đến mục tiêu tạo ra sản phẩm gắn với công nghệ cao, mang đến giá trị gia tăng cao thay vì chỉ chú trọng vào số lượng cao nhưng năng suất thấp.

TS. Nguyễn Thị Tuệ Anh khuyến nghị, vấn đề bảo vệ môi trường hướng đến tăng trưởng xanh cần được xử lý song song với quá trình tăng trưởng kinh tế. Có thể hướng đến mục tiêu này bằng cách giảm bớt công nghệ của những ngành tiêu thụ quá nhiều năng lượng, phát thải nhiều.

Bên cạnh đó, cần chú trọng phát triển nông nghiệp gắn với tăng trưởng xanh. Theo TS. Trần Đình Thiên, hiện Việt Nam “đang chuyển dịch cơ cấu nông nghiệp theo kiểu chạy vòng quanh, sau vài vòng vẫn là cây đó, con đó, chưa có đột phá về giá trị”. Cho nên, cần định hướng nền sản xuất nông nghiệp tạo ra sản phẩm gắn với công nghệ cao, giá trị gia tăng cao.

Đẩy nhanh tái cơ cấu kinh tế

Theo các chuyên gia kinh tế, tăng trưởng xanh phải là tăng trưởng do con người và vì con người, phát triển hài hòa đời sống xã hội với môi trường tự nhiên, góp phần giải quyết yêu cầu tăng trưởng hợp lý với giảm nghèo bền vững, đảm bảo sự bình đẳng trong cơ hội phát triển cho mỗi người với điều kiện thụ hưởng hợp lý, nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của người dân trong phát triển.

Theo TS. Nguyễn Thị Tuệ Anh, để đảm bảo tăng trưởng xanh cần đẩy nhanh tái cơ cấu kinh tế, chú trọng chuyển đổi cơ cấu nội ngành theo hướng ưu tiên những ngành ít phát thải và đặc biệt là chú trọng vào các biện pháp tiết kiệm năng lượng. Đồng thời, cần nâng cao nhận thức, tăng cường phối hợp giữa các bộ, ngành liên quan nhằm có những chính sách tạo động lực, dung hòa các nhóm mục tiêu đã được đặt ra để đạt được mục tiêu cuối cùng là tăng trưởng xanh.

Để có thể thực hiện hiệu quả quá trình chuyển đổi nền kinh tế theo hướng tăng trưởng xanh, phù hợp với xu hướng trên thế giới và điều kiện thực tiễn hiện nay, Việt Nam cần sử dụng hiệu quả đi đôi với bảo tồn và phát triển các nguồn tài nguyên tự nhiên; phát triển dịch vụ hệ sinh thái; giảm áp lực từ phát triển kinh tế lên tài nguyên, môi trường thông qua việc hạn chế phát triển các ngành sản xuất phát sinh nhiều chất thải, loại bỏ dần công nghệ sản xuất lạc hậu; kiểm chế sự gia tăng phát thải khí nhà kính, đồng thời phát triển các ngành kinh tế xanh mũi nhọn để tạo động lực mới cho phát triển kinh tế. Qua đó, sẽ kích thích tăng trưởng kinh tế ngay trong điều kiện biến đổi khí hậu toàn cầu, đặc biệt là tình trạng nước biển dâng cao sẽ tác động mạnh vào nhiều vùng của đất nước.

Trong bối cảnh nguồn lực quốc gia còn hạn hẹp, để huy động khu vực tư nhân cần có cơ chế chính sách, môi trường thuận lợi để doanh nghiệp tham gia vào tăng trưởng xanh. Cần đẩy mạnh truyền thông tới cộng đồng doanh nghiệp và người dân về lợi ích lâu dài của tăng trưởng xanh, từ đó nâng cao nhận thức và trách nhiệm sản xuất, kinh doanh xanh, tiêu dùng xanh vì sự phát triển bền vững.

Việt Nam cần có một cơ chế tài chính và chính sách tín dụng nhằm hỗ trợ, thu hút và quản lý hiệu quả nguồn vốn cho các hoạt động phát triển kinh tế xanh. Theo TS. Phạm Hoàng Mai, Vụ trưởng Vụ Khoa học, Giáo dục, Tài nguyên và Môi trường - Bộ Kế hoạch và Đầu tư, để khuyến khích các thành phần kinh tế tham gia thực hiện Chiến lược tăng trưởng xanh, cần xây dựng và triển khai các mô hình hợp tác công - tư trong việc huy động nguồn lực; phát triển các phương thức mới, tạo điều kiện cho các chính sách cải cách tài chính; ưu tiên, hỗ trợ phát triển các ngành công nghiệp, nông nghiệp, dịch vụ, năng lượng xanh, để tạo việc làm, tăng thu nhập và làm giàu vốn tự nhiên. Cần nhập khẩu công nghệ xanh, thân thiện với môi trường; đưa các yếu tố xanh vào các quy định trong quá trình ra quyết định đầu tư, quá trình thẩm định dự án đầu tư công; xây dựng các cơ chế ưu đãi, dán nhãn xanh - sinh thái, biểu dương khu vực tư nhân sử dụng công nghệ xanh; định giá hợp lý các sản phẩm xanh; tăng cường năng lực về con người và vật chất kỹ thuật cho hệ thống giám sát, đánh giá, xử phạt nghiêm minh và có tính răn đe các biểu hiện hành vi gây ô nhiễm môi trường ■